

Gözler Önüne Serilen Muamma

- Genjo Koan -

Eihei Dogen

Çeviren: İnan Mayıs Aru

Nedircik Yayınları
Biga, Çanakkale
www.nedircikler.com
instagram.com/nedircikler

Gözler Önüne Serilen Muamma, Genjo Koan

Eihei Dogen

Çeviren: İnan Mayıs Aru

© İnan Mayıs Aru

E-kitap olarak ilk baskı Ekim, 2022

13. yüzyıl Zen ustası Eihei Dogen (1200-1253) sadece oturup meditasyon yaparak ve ustadan öğrenciye doğrudan intikalle uyanışın aktarılması üzerine kurulu Zen okulunu Çin'den Japonya'ya ilk getiren ustalardan biridir ve Soto Zen okulunun öncülerinden biri sayılmaktadır. Dogen aynı zamanda Mahayana Budizm'in temelinde yatan felsefi bakışı aktarmakta da çok yetkin bir Zen filozofuydu. Şiirsel bir dille harmanlanmış felsefi söylevleri öğrencileri tarafından not ediliyordu ve daha sonra Dogen bu konuşma kayıtlarının üzerinden geçerek 96 fasiküllük başyapıtı Shobogenzo'yu (Hakiki Dharma Gözü Hazinesi) yazmıştı. Zen külliyatının en önemli yapıtları arasında sayılan Shobogenzo gibi hacimli bir eser içerisinde yer alan bu kısacık metin, Genjo Koan gerek söz konusu eserin gerekse de Zen bakışının anahtarı sayılabilecek niteliktedir.

Japonya'da soylu bir ailenin çocuğu olarak doğan ve daha çocuk yaşta ailesini kaybettikten sonra Hiei dağındaki bir Tendai tapınağında Budizm eğitime başlayan Dogen, daha sonra otobiyografisinde anlatacağı üzere 17 yaşına geldiğinde öğretiyeye dair temel bir sorunun cevabını buradaki rehberlerinden alamadığı için Japonya'daki eğitimini terk etmişti. Mahayana Budizmi canlı cansız tüm varlıkların zaten Buddha doğasına sahip olduğunu ve halihazırda birer Buddha olduklarını öğretiyordu. Peki ama zaten Buddha doğasına sahipsek uyanışa ulaşmak için bunca çaba nedendi ve uyanışa erdiği söylenen ustalar bile neden halen sıkı disiplinlerini sürdürüyordu? Dogen bu sorunun cevabı peşinde yıllarca pek çok ustayı dolaşacak ve en nihayetinde o günlerde ciddi bir yolculuk sayılan Çin seyahatine çıkmayı göze alarak orada gerçek

Chan ustalarıyla tanışacaktı. Genjo Koan Dogen'in zihnini ilk gençlik yıllarından beri meşgul eden bu soruya, elmas gibi keskin ve şiirsel bir dille verilmiş bir Zen yanıtıdır.

Kısacık bir metin olmasına rağmen bu metni çevirmem yıllarımı aldı. Başta Masao Abe ve Gudo Wafu Nishijima Sensei'nin çevirileri olmak üzere İngilizce on kadar ayrı çevirisini defalarca okudum, her birinin şerhlerinin üzerinden geçtim, Japonca bilmememe rağmen metnin Japoncasına da ulaşıp Japonca sözlüklerle metnin içinde debelenip durdum. Ancak en çok da metni çevirdiğim yıllar içerisinde Dogen'in de uyanış yolunun en önemli bileşeni olarak gördüğü sessizce oturarak yapılan meditasyonların (zazen) Dogen'in sözlerine ve uyanışa dair kavrayışımı netleştirdiğini düşünüyorum. Yine de her çeviri gibi muhakkak ki eksik bir çeviridir bu, nasıl ki her söz de hakikatin eksik bir çevirisinden ibaretse. Umuyorum ki ayın bu sudaki yansıması hakikat yolcularını zihinlerinde parlayan aya doğru yönlendirir. Keyifli okumalar.

İnan Mayıs Aru

Gözler Önüne Serilen Muamma
(Genjo Koan)

Kaligrafi: Kazauki Tanahashi

Türlü türlü olguyu Buddha öğretisinin esaslarıyla algıladığımız vakit “rüya ve uyanıklık”, “uygulama ve tecrübe”, “yaşam ve ölüm”, “Buddhalar ve duyarlı varlıklar”dan söz ederiz. Tüm bu olguları benliksiz bir biçimde algıladığımızdaysa rüya ve uyanıklık, yaşam ve ölüm, Buddhalar ve duyarlı varlıklar mevzubahis edilemez. Uyanış yolu ise doğal olarak aşırılık ve kıtlığın ötesine uzanarak rüyayla uyanıklığı, yaşamla ölümü, Buddhaları ve duyarlı varlıkları bir kılar. Biz onları ne kadar sevsek de çiçekler kuruyup solar, ne kadar nefret edersek edelim bahçede ayrı k otları büyür.

Rüya, kişinin türlü türlü olguyu uygulama ve tecrübe etme yükünü sırtlanmasıdır. Uyanıklık ise türlü türlü olgunun kişiyi tecrübe etmesidir. Buddhalar, rüyaya bütünüyle uyanmış kişilerdir. Duyarlı varlıklarsa uyanırken rüya görenlerdir. Kimileri uyanış üstüne uyanış yaşarken kimileriye rüya içinde rüyaya dalar. Hakiki Buddhalar kendilerini Buddha olarak görmeyebilirler. Yine de tecrübe ettikleri hal uyanıştır ve uyanışı tecrübe etmeye anbean devam ederler.

Bedeninizle zihninizin olanca gücünü biçimleri görmeye sarf etseniz ve bedeninizle zihninizin olanca gücünü sesleri duymaya sarf etseniz de bu aynanın ardındaki aksin ya da suyun içindeki ayın algısıyla aynı olmaz. Bir taraf bilindi mi öbür taraf karanlıkta kalır.

Uyanış yolunu öğrenmek, benliği öğrenmek demektir. Benliği öğrenmek, benliği unutmak demektir. Benliği

unutmak türlü türlü olgunun tecrübesi demektir. Türlü türlü olgunun tecrübesi, kendi bedeninde zihnin ve ötekinin bedeniyle zihninden sıyrılmak demektir. Uyanışın izleri silinse de ardında iz bırakmayan bu uyanış anbean devam eder.

Öğretiyi aramak için yola koyulanlar ondan uzak düşmekten öteye gidemez. Benliğinde öğreti intikal edinceye kendini oracıkta bulursun. Bir teknenin içinde denize açılan kişi kıyıya bakınca kıyı gidiyormuş gibi görünür de gözünü tekneden ayırmazsan gidenin tekne olduğunu bilirsin. Aynı şekilde türlü türlü olguya da karmaşayla dolu bir beden ve zihinle baktığımızda zihnimizin ya da benliğimizin sürüp gittiği yanlışlığa düşeriz. Oysa kendimizi uygulamaya verip olduğumuz yere döndüğümüzde türlü türlü olgu benliksiz bir biçimde açığa çıkar.

Çıra yanıp kül oldu mu tekrar çıra olamaz. Yine de külü geçmişte çıra olan bir şeyin geleceği olarak görmemeli. Bir öncesi ve sonrası olduğunu kabul etmekle beraber çıranın evrendeki hali çıralıktır. Öncesi ve sonrası olsa da o şimdi bunlardan ayırdır. Bir öncesi ve sonrası olduğunu kabul etmekle beraber külün evrendeki hali de küllüktür.

Nasıl ki çıra yanıp kül olduktan sonra tekrar çıra olamazsa insanlar da öldükten sonra tekrar yaşayamazlar. Böylece Buddha öğretisinde yaşamın ölüme dönüşmediğini söyleme düsturu esas alınır ve bu nedenle ona başlangıçsız deriz. Yine Buddha öğretisinde ölümün

yaşama dönüşmediği de sabittir ve bu nedenle ona bitimsiz deriz. Yaşam o anın hali, ölüm o anın halidir. Tıpkı kış ve bahar örneğinde olduğu gibi; ne kış bahara dönüştü deriz ne de bahar kışa.

Bir uyanış yaşayan kimsenin haliyse ayın mesken tuttuğu suya benzer; ne ay ıslanır ne de su parçalanır. Geniş ve engin bir aydınlık, bir adımlık suya yerleşir. O koca küre ve kemerli gök, bir çimen yaprağındaki bir çiy tanesine ya da bir yağmur damlacığına sığar. Nasıl ki ay suyu parçalamazsa uyanış da o kimseyi parçalamaz. Nasıl ki çiy tanesi ayı örtemezse o kimse de uyanışı örtemez. Ne kadar derinse bir o kadar yüksektir. Ayın genişliğini irili ufaklı suların tecrübesiyle geçen süre belirler.

Olgular henüz bedenine ve zihnine nüfuz etmemiş kişi olguları gayet iyi bildiğini sanır. Olguların bedenine ve zihnine nüfuz ettiği kişiye yine de bir yanın eksik kaldığını bilir. Diyelim ki bir teknedeki okyanusa yelken açmışsınız; görünürde ne kara var ne bir dağ, dört bir yana bakınca gördüğünüz yegâne şey kavisli bir çizgi, başka bir şey yok. Oysa gerçekte o koca okyanus kavisli de değildir düz de ve daha başka sayamayacağımız pek çok özelliğe sahiptir. Balıklar ve ejderler için bir saray, gökteki tanrılar için incili bir gerdanlıktır. Biz insanların gözünün görebildiğiye kavisli bir çizgiden ibarettir. Türürlü türürlü olgu da gözümüze işte böyle görünür. Uyanış diyarında olguların pek çok farklı veçhesi olsa da biz ancak uygulamamızın gözümüzü açtığı kadarını görürüz.

Türlü türlü olgunun töresini kavramak istiyorsak, yuvarlak ya da dörtgen görünseler de, dağların ve okyanusların daha sayısız niteliği olduğunu anlamalıyız; dünya içinde dünyalar vardır. Hem sadece dışınızda da değil – tek bir damlacığın içinde.

Suda gezinen bir balık için, ne kadar giderse gitsin suyun sonu gelmez; gökte uçan bir kuş için, ne kadar giderse gitsin göğün sonu gelmez. Hal böyleyken, ne kuş sudan ne balık gökten ayırır – ihtiyaçları çok olduğunda fazlasını, az olduğunda daha azını kullanırlar. Böylelikle ikisi de kendi alemlerinden sonuna dek sınırsızca ve özgürce faydalanır ancak kendi alemlerinden ayrılacak olsa ölürlür. Şüphesiz ki su yaşamdır ve gök yaşam. Gökte kuş yaşamdır, suda balık yaşam. Yaşam kuş olur, yaşam balık olur. Buna daha pek çok örnek vermek mümkün.

Uygulama ve uyanış da böyledir. Şimdi suyun ya da göğün sınırını bulan bir balık ya da kuş, suyu ya da göğü aşmaya çalışsa da gidecek bir yol ya da yer bulamaz. Olduğunuz yerde yerinizi bulduğunuzda uygulama ortaya çıkar ve muamma gözler önüne serilir, yürüdüğünüz yolda yolunuzu bulduğunuzda tüm uygulamalarınız gözler önüne serilen muammadır. Bu yol – bu yer ne büyüktür ne küçük, ne senindir ne bir başkasının, ne geçmiştedir ne de şimdi ortaya çıkmıştır.

Aynı şekilde Uyanış Yolu'nu çalışıp bunda yetkinleşen kişi de karşılaştığı her olguyu iyice beller, her uygulamada yetkinleşir. Yer burasıdır, yol burada açığa çıkar.

Farkındalığın sınırları mutlak değildir zira farkındalık Buddha öğretisinde yetkinleşmemizle eşzamanlı olarak açığa çıkar. Farkına vardığımız şeylerin bilginiz dahilinde olacağı ve ayırım gözeten zihninizle anlaşılabilceğini sanmayın. Her ne kadar gözler önüne serilmiş olsa da muammanın tezahürü ele avuca sığmaktan uzaktır.

Mayoku dağındaki Zen ustası Hotetsu yelpazesini sallıyormuş. Bir keşiş yanına yaklaşıp demiş ki: “Usta rüzgâr ebedi bir doğaya sahipken ve her yerde eserken yelpaze kullanmak da niye?” Usta cevap vermiş; “Rüzgârın ebedi doğasını anlamışsın ama her yerde esme ilkesini anlayamamışsın.” Keşiş yine sormuş; “Her yerde esme ilkesi nedir?” Usta yelpazesini sallamış. Keşiş önünde saygıyla eğilmiş.

Buddha öğretisinin tecrübesi ve onun doğru ve canlı aktarımı da işte böyledir. Rüzgârın doğası ebedi olduğundan dolayı yelpaze kullanmadan da rüzgârı hissedebileceğini söyleyen kişi ne ebediyeti ne de rüzgârın doğasını tanımıyor demektir. Rüzgârın ebedi doğası sayesinde uyanış evinin rüzgârları da toprağı altına çevirir ve nehirlerden süt akıtır.

"Memento Mori"

Julian Bonner